

VAD VI LJUGER OM NÄR VI LJUGER OM ITALIEN

LÄRARMATERIAL

www.masthuggsteatern.se
mail@masthuggsteatern.se
031-12 12 31

**MASTHUGG-
STEATERN**

med stöd av Statens Kulturråd,
Göteborgs Stad och Sensus

VÄLKOMNA TILL MASTHUGGSTEATERN

Du och din klass har sett eller ska se **Vad vi ljuger om när vi ljuger om Italien**. En föreställning om lögn, bluffar och önskan att verka lite mer Italien. Vi kallar pjäsen ”snabbkäftad komedi” – och den är verkligen rolig! – men under ytan av överdrifter och vardagsljug lurar den stora livslöggen. Tillsammans med dramatikern Kristian Hallberg vill vi undersöka i grunden allvarsamma saker: Vad får oss att ljuga? Varför känner vi ofta att vi själva och vårt liv inte duger som de är? Varför vill vi vara bättre än grannen, arbetskamraten, kompiserna? Är det sant som Fröken i pjäsen säger, att kärleken är den största lögnen? Och: Kan det vara så att bara vi tänker bort det smärtsamma så blir livet en enda solig dag på stranden?

Vi tror att pjäsen är av den sorten som ligger kvar och bubblar långt efteråt och ger material för en hel del funderingar kring hur vi lever våra liv, och vad som egentligen är sant. Med detta läromaterial hoppas vi kunna ge

dig som pedagog verktyg för samtal och efterarbete. Ett stöd för dig för att möta ett konstverk tillsammans med dina elever och för att ni ska hitta ingångar in i er egen upplevelse.

Inledningsvis presenterar vi en samtalsmodell som ni kan använda er av om ni vill prata om föreställningen. Därefter följer först några Heta Stolen-uppslag som kan fungera som en ingång i arbetet och därpå förslag på frågor att ta avstamp ifrån i en vidare diskussion om pjäsens teman. Sedan följer ett avsnitt om det filosofiska perspektivet på sanning och lögn och därefter tips på hur man kan göra en pjäsanalys. Slutligen ger vi lite tips på vidare fördjupning.

Har du frågor eller tankar om läromaterialet eller föreställningen i stort, hör mer än gärna av dig till oss på teatern!

mail@masthuggsteatern.se
031-121231

ATT PRATA OM TEATER

Att samtala med gruppen efter att ni sett en föreställning tillsammans kan både bredda och fördjupa upplevelsen. Det finns flera modeller för hur man kan göra detta. I detta material utgår vi ifrån ”Att prata scenkonst - en enkel metod för klassrummet” av Anna Berg för Regionteater Väst som bygger på en klassisk konstanalysmodell.

Metoden följer stegen beskriv - tolka - reflektera och vilar på tre principer:

- 1.** Vänta så länge som möjligt med att tycka. Våga stanna i det konkreta beskrivandet så länge det går. Ju fler konkreta detaljer man gemensamt har lyft upp, desto enklare blir det att tolka och reflektera över föreställningen utan att fastna i ”bra” eller ”dåligt” eller om man ”förstått” eller inte.
- 2.** Utgå ifrån att allt som ni såg, hörde och upplevde var på ett visst sätt av en anledning. Någon har gjort ett medvetet val att placera en lampa just där, eller att säga en replik precis på det där sättet. Om man utgår ifrån att alla val i föreställningen är gjorda medvetet kan man också tolka de valen.
- 3.** Utgå ifrån dig själv. Scenkonst är en subjektiv upplevelse. Frågan “Vad handlade föreställningen om?” blir allra mest intressant med tillägget “- för dig?”. Inga upplevelser är rätt eller fel!

BESKRIV

Det kan vara bra att börja med att göra en tidslinje. Gärna en fysisk sådan på en tavla eller på ett stort papper som du kan fylla på med post-it-lappar eller pennor.

Starta med frågan "När började föreställningen?" Det finns massor av svar på den frågan. Var det på spårvagnen på väg till teatern? Eller var det när alla hade satt sig och dörren stängdes? Inget av det här är fel. När ni gemensamt skapar en tidslinje är det viktigt att ta den tidigaste startpunkten.

Gå sedan vidare med att så grundläggande och konkret som möjligt minnas detaljerna i föreställningen. Börja från den tidigaste startpunkten (minns foajén om det började i foajén). Hur såg rummet ut? Var satt publiken? Hur såg scenen ut? Vilka saker såg du (t.ex. ett tält, ryggsäckar, pappfigurer, två olika landskap)? Vilka färger var det i scenografin? Hur många personer fanns där? Hur såg de ut? Hur lät musiken? De små detaljerna kan ibland vara det mest intressanta. I denna inventering finns inget rätt eller fel, det intressanta är vad var och en upplevde.

Fortsätt sedan att fylla på tidslinjen med hur ni minns handlingen. Till exempel: Fröken berättar semesterminnen från Italien, Charly säger att hans familj också har varit i Italien, Mamman säger åt Pappan att han måste bekräfta lögnen om Italienresan, Pappan ritade en bild på hur det var i Italien etc. Fortsätt att vara helt sakliga och inte värdera eller tolka.

När tidslinjen är klar kan ni enkelt gå tillbaka om ni vill och prata om det som hände i föreställningen – diskutera, komplettera, fördjupa.

TOLKA

Först efter att ni tillsammans har skapat en tydlig bild av föreställningen är det dags att ställa frågan "varför?". Föreställ er att ni pratade med dem som har gjort föreställningen och fick fråga om allt ni undrar över. Ställ de frågorna - men försök komma på ett svar själva. Vad tror du?

Varför var det med pappfigurer? Varför var det liksom två olika avdelningar i scenografin? Varför var det bara två skådespelarna på så många roller och varför spelades ibland en och samma roll av båda skådespelarna? Varför såg kläderna ut som de gjorde? Varför satt alla prislappar kvar?

Låt allt vara gissningar och egna tolkningar och låt dem skilja sig från varandra. Försök fånga upp så mycket som möjligt, inte minst associationerna som sticker iväg – kanske är det där de mest spännande tolkningarna ligger!

REFLEKTERA

Slutligen kan samtalet komma in på större frågor med plats för lite friare associationer och mer personliga reflektioner. Här finns det verkligen inget rätt eller fel.

Fanns det någon av rollfigurerna i föreställningen (Mamman, Pappan, Fröken, Charly, Pelo, Läraren) som du kände igen dig lite extra i? Det är ju många som ljuger i pjäsen. Vad är det som får Charly att ljuga om sommarlovet? Hur många i pjäsen tror du har tillbringat semestern i en lånad friggebod?

Kom också gärna in på frågeställningar av filosofisk/psykologisk/sociologisk karaktär: Hur vanligt är det egentligen att vi ljuger för varann? Vad är det som får oss att ljuga och vad finns det för olika slags lögn? Det talas ju ibland om "den stora livslöggen" – vad menas med det? Vad gör jakten på status med oss? Är lögn en fråga om moral eller psykologi?

HETA STOLEN

Heta Stolen är en känd värderingsövning som syftar till att få deltagarna att reflektera över sina egna åsikter och känslor.

Alla som deltar sitter på stolar i en ring. Påståenden läses upp och alla som håller med om påståendet byter plats. Det måste finnas en extra, tom, stol! Den som leder övningen och läser upp påståendena, avgör när det är läge att stanna upp och fördjupa med följdfrågor.

Vi tänker oss denna Heta Stol som en ganska kort övning och igångsättare inför diskussionsfrågorna.

DET ÄR OKEJ ATT:

- > Säga att någon ser fin ut fast man egentligen inte tycker det
- > Retuschera bilder
- > Ljuga om något som inte påverkar någon annan
- > Ljuga för att hjälpa någon annan
- > Skriva saker på nätet som inte är sant
- > Överdriva
- > Ljuga för någon annan som ljuger

JAG HÅLLER MED OM ATT:

- > Allt här i världen får konsekvenser
- > Ärlighet varar alltid längst.
- > Kärleken är den största lögnen, det är då vi ljuger för varandra som mest.
- > Det finns ingen exakt sanning.
- > Vuxna ljuger mer än barn.

DISKUSSIONSFRÅGOR

Här tar vi avstamp i olika repliker ur pjäsen som vi tror kan sporra en vidare diskussion i klassen. Det handlar till exempel om social status, vad en lögn är och när det kan vara okej att ljuga.

TITELN: Vad vi ljuger om när vi ljuger om Italien
Hur tolkar du den titeln? Alla i pjäsen läser in väldigt mycket positivt i Italien, men vad är ditt Italien? Finns det någon sak, plats eller koncept som symboliserar eller som du förknippar med dina drömmar?

CHARLY: Vi har också varit i Italien.
Vad får Charly att ljuga om familjens sommaresemester? Och varför fortsätter mamman att bygga vidare på lögnen? Vilken roll spelar till exempel status för deras agerande, tänker du?

LÄRAREN: Man kommer alltid längst med sanningen. Ärlighet varar alltid längst.
Alla har väl fått med sig att det är fullt att ljuga och fint att tala sanning? Håller du med om det Läraren säger? Kommer alla alltid längst med sanningen?

FRÖKEN: Dom vill ses som en familj som är Italien när dom bara är en campingfamilj! Jag tycker det är oerhört viktigt att de ska fortsätta ses som en campingfamilj! Hur skulle det se ut om alla gick runt och påstod att de varit i Italien i sommar? Vad skulle vi ha för land då?

Varför är det så viktigt för Fröken att folk fortsätter att se på familjen som en campingfamilj?
Tror du att det är vanligt att människor tänker som hon? Spelar det roll för dig om du har det bättre eller sämre än andra? Mer pengar? Fler vänner? Bättre betyg? Osv.

MAMMAN: Det är bara en liten solsemester du ljuger om, inget allvarigare än så.

Många av oss ljuger eller skulle kunna ljuga om småsaker, men var går gränsen egentligen? Finns det någon tydlig regel för när det är okej att ljuga eller inte? Och vad räknas egentligen som att ljuga? Ni kan diskutera exempel som:

- > Överdriva?
- > Filma när man spelar fotboll?
- > Inte säga emot när någon annan ljuger?
- > Inte berätta hela sanningen?
- > Sprida vidare ett rykte man själv inte hittat på?
- > Säga att man mår bra fast man egentligen mår dåligt?
- > Bättra på foton?
- > Plastikoperera sig?
- > Bara posta bilder på instagram där man är snygg och glad?

LÄRAREN: Det är i tävlingarna, mästerskapen, duellerna - det är där vi blottar våra värsta sidor för varandra. Det är där människorna är som unknast.

Vad tänker du om det Läraren säger i sitt brandtal? Är det sant att tävlingar får oss att agera annorlunda och vad är det i sådana fall som lockar fram detta inom oss?

PAPPAN: Inte alls, jag tjänar inte så värst mycket, pengar, på jobbet, på mitt arbete, jag har väl en lön som vilken hederlig liten arbetare som helst, en helt vanlig lön.

Varför reagerar Pappan så starkt på Frökens påstående att de måste tjäna mycket pengar? Varför säger han inte bara att han tjänar en massa pengar och hade råd med semestern? Är det tabu att tala om pengar? Ifall det är så: varför? Och vilka konsekvenser kan det ge?

PAPPAN: Jag är av den enkla åsikten att om man för stunden inte tänker på - till exempel skilsmässan - ja, då existerar inte skilsmässan. Om jag för stunden inte tänker på att livet rämnar framför ens ögon. Ja, då rämnar inte livet framför ens ögon. Om jag påstår en sak. Då gäller det påståendet. Tills jag påstår något annat. Av den enkla åsikten är jag. Det är det som tagit mig fram i livet. Det blir inte morgon förrän jag säger "Godmorgon". Det blir inte natt förrän jag säger "Godnatt". Så länge jag inte presenterar mig med ett namn så - ja - då har jag inget namn.

Pappans resonemang om att saker inte finns om man inte tänker på dem och att saker blir sanna bara man säger så kan verka absurt, men finns det saker som du eller andra i samhället inte låtsas om för att kunna hantera verkligheten? Finns det människor som faktiskt kan få saker att bli sanna bara genom att påstå något? Hur går det till i sådana till?

PICS OR IT DIDN'T HAPPEN

FRÖKEN: Det är som att vandra på historisk mark. Det är lite som på låtsas i Rom.

MAMMAN: Det ser inte trovärdigt ut. Sudda ut den. Jag skriver Pelos namn bättre än Pelo själv.

Det finns tillfällen i pjäsen då figurerna tycker att vissa idéer eller föreställningar om något känns verkligare än verkligheten själv. Kan det verkligen vara så? Kan idén om en Italiensemester verka verkligare, mer italiensk än en riktig resa dit?

Tänk dig två foton. Det ena är av en flicka i jeans som står i ett stadslandskap. Det andra är ett svartvitt foto av en man iklädd basker och med en baguette under armen. Vilken känns mest fransk? Är det kanske mannen med basker även om den bilden skulle visa sig vara tagen i Kungsbacka medan flickan kanske fotades i Lyon?

Det finns faktiskt massor med tillfällen då bilden eller idén överträffar verkligheten. När vi ler på foto är det kanske inte för att vi är lyckliga i stunden utan för att vi vet att bilden spelar roll. Ibland blir sådana skillnader problematiska. När vi tänker på mänsklig skönhet dyker en massa bilder upp. Dockan Barbie har länge setts som en idealbild av hur en vacker kvinna ska se ut, men det skulle vara fysiskt omöjligt för en mänsklig kropp att ha Barbies proportioner. Handlar det då verkligen om mänsklig skönhet om ingen människa kan se ut så?

Kan du komma på andra sådana här föreställningar där det finns en stor skillnad mellan bild och verklighet? Hur tror du sådana saker kan påverka vår bild av oss själva, varandra eller samhället?

SANNING OCH LÖGN UR ETT FILOSOFISKT PERSPEKTIV

1. ÄR DET ALLTID FEL ATT LJUGA?

John Stuart Mills utilitarism

Den brittiske filosofen John Stuart Mill som tillhörde en filosofisk skola som kallas utilitarism menade att en handling kunde ses som god ifall den skapade lycka och ond om den skapade olycka. Det är alltså resultatet av en handling som spelar roll, inte handlingen i sig. En viktig poäng här är att Mill talar om den totala mängden, eller största mängden lycka för största antal människor.

>> **Diskutera:** *Utifrån Mills teori, är det rätt att ljuga för en (eller flera) människor om detta leder till att fler människor blir lyckligare?*

Immanuel Kants kategoriska imperativ

Kant menade att vi kan garantera att handla moraliskt riktigt om vi följer devisen: "Handla som om regeln för din handling skulle kunna upphöjas till allmän lag". Med andra ord "Hur skulle det vara om alla gjorde så här?"

>> **Diskutera:** *Hur står sig handlingen att ljuga i denna filosofi? Spelar det någon roll vad min avsikt var med att ljuga?*

2. VAD ÄR EGENTLIGEN SANT?

Lite förenklat kan vi säga att ett uttalande är sant om det beskriver något som faktiskt finns i verkligheten, men många filosofer har brottats med bekymret hur vi människor kan veta något om verkligheten. Hur kan jag veta att det jag uppfattar som färgen röd är samma färg som du uppfattar som röd? Detta brukar kallas för filosofisk skepticism. René Descartes är känd för citatet "Jag tänker, alltså är jag", med det menade han ungefär att vi egentligen inte kan veta någonting säkert om världen – utom just det faktum att det finns ett tänkande jag som gör den reflektionen. Många filosofer har ansett att det enda vi kan säga något säkert om är våra egna upplevelser. Jag kan aldrig prata om en objektiv "verklighet", det enda jag kan uttala mig om är mina egna upplevelser av "verkligheten".

>> **Diskutera:** *Hur kan man veta vad som är sant och vad som är falskt? Kan jag vara säker på att det jag uppfattar som "verkligt" är det samma som du uppfattar? Hur då? Och spelar det någon roll? Vad blir konsekvenserna om vi går med på att vi inte kan veta någonting säkert? Ifall bara min föreställning om världen finns, slutar världen då att existera om jag slutar tänka på den? Jämför med pappans utläggning om "det blir inte morgon förrän jag säger "god morgon".*

FALSIFIERBARHET

Karl Popper införde begreppet falsifierbarhet som ett krav för att en teori ska anses vara vetenskaplig – det skall gå att prova teorin på ett sätt som gör att den går att avfärda. Popper menade att forskare ska lägga mer tid på att försöka hitta fel med sina teorier, alltså att falsifiera dem, än på att bekräfta dem. Därmed skulle man också komma runt problemet att alla människor, även forskare, har en tendens att omedvetet lägga störst vikt på sådan information som bekräftar deras egna uppfattningar.

ÄR MATEMATIKEN SANN?

Vad finns det egentligen för oomtvistliga sanningar? Matematiken har länge setts som en sådan. Matematikens lagar existerar uppenbarligen - broar byggs utan att rasa och flygplan flyger utan att störta - och det är ingenting som vi människor kan styra över. Men det matematiken bygger på, siffror, verkar vara något oerhört svårgreppbart. Många filosofer har försökt att härleda de matematiska lagarna till logiken för att på så vis tillslut "bevisa" de matematiska sanningarna. På 30-talet visade dock filosofen Gödel att det faktiskt inte går. De matematiska lagarna innehåller ett antal motsägelser som gör dem i teorin obevisbara – trots att de uppenbarligen fungerar i praktiken!

PJÄSANALYS

Vi skickar dig gärna pjästexten i dess helhet om du vill låta eleverna läsa och kanske göra en mer eller mindre genomgående analys av pjäsen.

Maila oss då på: mail@masthuggsteatern.se

OBS att pjäsen är upphovsskyddad och inte får spridas utanför undervisningssituationen.

Utöver mer grundläggande uppgifter för eleverna, som att diskutera genre, bestämma huvudvändpunkt i pjäsen, definiera ev. huvud- och biroller osv, kommer här tips på några mer specifika ingångar:

ROLLFIGURERNA

Följ personernas utvecklingar. Vilka vändpunkter hittar du? När börjar de ljuga?

Diskutera vilket inflytande de olika rollfigurerna har på pjäsutvecklingen. Är någon mer drivande än de andra eller växlar det?

Diskutera social klasstillhörighet för de olika personerna.

SPRÅKET

Hur vill du beskriva Kristian Hallbergs språk? Hittar du några särdrag i hans stil och ordval?

TEMAN

Vad menar du är pjäsens centrala tema?

Kan du identifiera några underordnade teman?

METAFORER

Det finns några återkommande metaforer/symboler i texten, till exempel icke-existens och saker som faller eller krossas. Kan du hitta referenser i texten till dem? Hittar du andra metaforer?

LÖGNER

Studera texten med sikte på lögn. Kan du hitta några olika slags lögner. Diskutera!

FÖRDJUPNINGSTIPS

LITTERATUR

>> Lögnarna - om hur och varför andra människor ljuger, av Per Granqvist, förlag: Pocketförlaget

Alla vet att man inte ska ljuga. Ändå visar ny forskning att folk ljuger mellan 20 och 200 gånger per dag. Vad beror det på?

RADIOPROGRAM/PODDAR

>> Allt du velat veta. Avsnitt 48 "Om lögner" med Per Granqvist. Finns t.ex på podcaster eller på itunes.

itunes.apple.com/se/podcast/048-om-l%C3%B6gner-med-per-grankvist/id1038870950?i=1000373887445&mt=2

>> Självbedrägeri: Flykt från smärtan eller verktyg för lyckan?, Filosofiska rummet, SR
Att ljuga så man tror sig själv - är det ett bedrägligt självskadebeteende eller en rationell överlevnadsstrategi?

sverigesradio.se/sida/avsnitt/942344?programid=793

>> Lögn, satir och fakta, Filosofiska rummet, SR
Om hur språket, tonen, kommunikationen i sociala medier påverkar oss och vår syn på världen.

sverigesradio.se/sida/avsnitt/1041153?programid=793

>> FOMO – Rädslan för att missa det roliga, Kropp & Sjä, SR
FOMO, fear of missing out, kallas vår tids folksjukdom, som får näring från sociala medier. Men FOMO är i själva verket något djupt mänskligt. Det handlar om rädslan för att bli exkluderad.

sverigesradio.se/sida/avsnitt/967110?programid=1272

OM DRAMATIKERN

Kristian Hallberg är född 1982 och utbildad på Stockholms Dramatiska Högskola. Han är en av Sveriges mest produktiva och spelade dramatiker, och skriver pjäser både för vuxna och barn. Masthuggsteatern har ännu en pjäs av Kristian Hallberg på repertoaren 2018: Bara nåt jag sa, som också den har lögnen som tema och spelas för mellanstadiet.

I våra trakter har han tidigare bl a spelats på Folkteatern Göteborg och Regionteater Väst.

Här kan ni läsa mer om honom:
drakenteaterforlag.se/index.php?page=dramatiker&id=94

dn.se/kultur-noje/scen/kristian-hallberg-jag-vill-gora-manniskorna-sa-manskliga-som-mojlig/

- >> Den skenande lögnen — Terje Hellesø lurade alla med sina naturbilder, Kropp & Sjä, SR
Den erkände naturfotografen satt uppe på nätterna och redigerade in lodjur, mårhund och grävling i sina landskapsbilder. Lögnen var som en skenande bil som inte gick att stoppa, säger han.

sverigesradio.se/sida/avsnitt/951985?programid=1272

DOKUMENTÄRER

- >> Beltracchi: the Art of Forgery
En dokumentär om konstförfalskaren Wolfgang Beltracchi och hur han svindlade konstvärlden på miljoner.
- >> Sour Grapes
En dokumentär om hur svårt det var för vinkännare att tro på att de dyra vinerna de köpt var förfalskade.
- >> The Imposter
En ganska obehaglig dokumentär om ung man som övertygade en amerikansk familj att han var deras sedan tre år försvunne son trots att han hade fel ögonfärg och en annan brytning.

KÄLLKRITIK

- >> politifact.com
En sida som värderar amerikanska politikernas påståenden på en sanningskala.
- >> politifact.com/personalities/donald-trump/statements/byruling/false/
Den specifika sidan med Donald Trumps falska uttalanden.
- >> metro.se/om/viralgranskaren
En sida som källkritiskt granskar artiklar, sidor och rykten på internet.

VAD VI LJUGER OM NÄR VI LJUGER OM ITALIEN GJORDES AV:

Av: Kristian Hallberg
Musik: Harriet Ohlsson

Regi: Anders Tolergård
Scenografi och kostym: Råger Johansson
Dramaturg: Kristina Ros
Kostymsömnad: Johanna Boman
Ljusdesign: Anders Tolergård & Råger Johansson
Ljuskonsult: Fredrik Glahns
Produktion: Amanda Wigand och Hanne Wirde
Turnéläggare: Samuel Ek

Med: Åsa BodinKarlsson och Philip Lithner

Affischfoto: Jonas Jörneberg
Föreställningsfoto: Lina Ikse

Förlag: Draken Teaterförlag

Urpremiär 11 april 2018 på Masthuggsteaterns stora scen

Tack till: Kviberg beachvolleyhall, My Persson, alla andra på Masthuggsteatern samt all vår fantastiska provpublik!